

Opodatkowanie usług medycznych podatkiem od towarów i usług (VAT)

Value added tax (VAT) on medical services and products

Wojciech Wyrzykowski

WSTĘP

W numerze 3 z 2010 roku czasopisma „Forum Medycyny Rodzinnej” znajduje się artykuł zatytułowany „Optymalizacja wyboru formy opodatkowania indywidualnej praktyki medycznej”. Zawarto w nim analizę zasad optymalizacji wyboru opodatkowania podatkiem dochodowym indywidualnej praktyki medycznej, przedstawiając zarówno formy prawne, jakie można dla celów takiej praktyki zastosować, jak i formy opodatkowania takiej działalności. Jednak wybór formy prawnej i formy opodatkowania podatkiem dochodowym pozostaje bez znaczenia dla obowiązków wynikających z ustawy o podatku od towarów i usług. Od 2011 roku w stosunku do usług medycznych, jak i podmiotów takie usługi świadczących wprowadzo-

no w zakresie podatku VAT istotne zmiany, które są przedmiotem niniejszego artykułu.

ZASADY WYBORU OPODATKOWANIA PODATKIEM VAT

Jak wspomniano, forma prawna prowadzenia działalności gospodarczej oraz forma jej opodatkowania podatkiem dochodowym pozostaje bez znaczenia dla wyboru czy przedsiębiorca chce być podatnikiem podatku od towarów i usług, czy chce skorzystać ze zwolnienia podmiotowego, czy też traci prawo do takiego zwolnienia¹.

Osoby wykonujące usługi medyczne stają się podatnikami lub wybierają zwolnienie na takich samych zasadach, jak każdy inny przedsiębiorca. Podatnikiem VAT jest każdy, kto prowadzi działalność gospodarczą².

¹Podatnikami są osoby prawne, jednostki organizacyjne — niemające osobowości prawnej — oraz osoby fizyczne, wykonujące samodzielnie działalność gospodarczą, bez względu na cel lub rezultat takiej działalności.

²Ustawa o podatku od towarów i usług posiada własną definicję działalności gospodarczej w art. 15 ust 2 — „Działalność gospodarcza obejmuje wszelką działalność producentów, handlowców lub usługodawców, w tym podmiotów pozyskujących zasoby naturalne oraz rolników, a także działalność osób wykonujących wolne zawody, również wówczas, gdy czynność została wykonana jednorazowo w okolicznościach wskazujących na zamiar wykonywania czynności w sposób częstotliwy. Działalność gospodarcza obejmuje również czynności polegające na wykorzystywaniu towarów lub wartości niematerialnych i prawnych w sposób ciągły dla celów zarobkowych”.

Forma opodatkowania podatkiem dochodowym praktyki medycznej pozostaje bez znaczenia dla podatku VAT

Adres do korespondencji:
 Wojciech Wyrzykowski
 Via Medica
 ul. Świętokrzyska 73, 80-180 Gdańsk
 tel.: (58) 320-94-94,
 faks: (58) 320-94-60

Copyright © 2011 Via Medica
 ISSN 1897-3590

”
Każdy podmiot gospodarczy rozpoczynający działalność ma prawo wyboru, czy zostać podatnikiem VAT, czy też być z niego zwolnionym

Podstawowymi cechami działalności gospodarczej są:

- niezależność³,
- stałość⁴,
- trwałość oraz
- zarobkowy⁵ charakter.

Należy podkreślić, że definicja opodatkowanej działalności gospodarczej ma charakter uniwersalny, pozwalający na objęcie pojęciem „podatnik” tych wszystkich podmiotów, które prowadzą określoną działalność, występując w profesjonalnym obrocie gospodarczym, bez względu na to, czy są przedsiębiorcami — jednak zawsze, wtedy gdy wykonują to w sposób niezależny. W praktyce oznacza to, na przykład, że lekarz wykonujący działalność gospodarczą bez jej formalnego zarejestrowania też jest podatnikiem podatku VAT. W świetle przepisów ustawy o VAT obowiązki podmiotu rozpoczynającego działalność gospodarczą nie są związane z terminem powstania firmy (wpis do rejestru przedsiębiorców lub rejestru sądowego), ale wyłącznie z terminem wykonania pierwszej czynności podlegającej podatkowi. Dlatego też podatnikiem staje się w momencie wykonania pierwszej czynności objętej opodatkowaniem (np. wykonanie pierwszej odpłatnej porady medycznej).

Każdy podmiot, który rozpocznie samodzielną działalność gospodarczą (w tym rów-

nież podmiot rozpoczynający świadczenie usług medycznych) w trakcie bieżącego roku ma do wyboru 2 możliwości:

- zarejestrowanie się jako czynny podatnik podatku VAT⁶,
- skorzystanie ze zwolnienia podmiotowego z podatku VAT na mocy art. 113 ust 9.

W przypadku skorzystania z tej drugiej opcji podatnik, rozpoczynający wykonywanie czynności podlegających opodatkowaniu w trakcie roku podatkowego, jest zwolniony od podatku, jeżeli przewidywana przez niego wartość sprzedaży nie przekroczy, w proporcji do okresu prowadzonej sprzedaży, kwoty wyrażonej w złotych, odpowiadającej równowartości 150 000 zł⁷.

Podmioty wykonujące usługi medyczne są w tym wypadku w bardzo specyficznej sytuacji. Z uwagi na to, że wykonywane przez nich usługi są przedmiotowo zwolnione z podatku VAT, opcja wyboru podmiotowego zwolnienia (wysokość obrotów) ma sens tylko w sytuacji, gdy wykonujący usługi medyczne ma zamiar, w ramach prowadzonej działalności, wykonywać również czynności opodatkowane, a chciałby być zwolniony z obowiązków wynikających z bycia podatnikiem podatku od towarów i usług.

Lekarze wykonujący wyłącznie usługi medyczne (przedmiotowo zwolnione z podatku) nie muszą dostosowywać się do wy-

³Z tego powodu, nie są opodatkowywane, między innymi, umowy zlecenia czy umowy o dzieło zawierane z osobami nieprowadzącymi działalności gospodarczej, w których nie ma elementu odpowiedzialności wykonawcy wobec osób trzecich. Nie są podatnikami również osoby zatrudnione, wykonujące pracę nakładczą i w ramach spółdzielczego stosunku pracy oraz przychody, między innymi z działalności wykonywanej osobiście oraz inne, jeśli z tytułu wykonania tych czynności osoby te są związane ze zlecającym wykonanie tych czynności prawnymi więzami tworzącymi stosunek prawny, pomiędzy zlecającym wykonanie czynności i wykonującym zlecane czynności, co do warunków wykonywania tych czynności, wynagrodzenia i odpowiedzialności zlecającego wykonanie tych czynności wobec osób trzecich.

⁴To, między innymi, zorganizowany, powtarzalny charakter działalności.

⁵Czynności wykonane „bez wynagrodzenia” nie są przedmiotem opodatkowania podatkiem VAT. Podobnie czynności wykonywane w obrocie prywatnym.

⁶Oznacza to, że wchodzi we wszystkie obowiązki i uprawnienia czynnego podatnika VAT, to znaczy jest zobowiązany do naliczania podatku z momentem wykonania każdej opodatkowanej czynności — podatek należny, ale ma również prawo do odliczania podatku naliczonego od zakupów z taką działalnością związanych. Brak zgłoszenia rejestracyjnego w podatku VAT uważane jest za wybór zwolnienia podmiotowego, o którym mowa poniżej.

⁷Reguluje to przepis art. 113 ust 1 Ustawy VAT — zwalnia się od podatku podatników, u których wartość sprzedaży opodatkowanej nie przekroczyła łącznie w poprzednim roku podatkowym kwoty 150 000 zł. Do wartości sprzedaży nie wlicza się kwoty podatku. Do wartości sprzedaży, o której mowa w ust 1, nie wlicza się odpłatnej dostawy towarów oraz odpłatnego świadczenia usług zwolnionych od podatku.

sokości limitowanej sprzedaży, gdyż usług zwolnionych z VAT nie wlicza się do limitu obrotów⁸. Lekarze ci oraz inne podmioty gospodarcze, którzy wykonywali inne usługi w 2010 roku zwolnione z uwagi na klasyfikacje statystyczne z podatku, a które w 2011 roku nie spełniają już wymogu ustawowego zwolnienia, muszą na ten limit zwracać uwagę, počawszy od bieżącego roku. Dotyczy to, na przykład, badań klinicznych, do których odniesiono się w dalszej części⁹.

Zwolnienie z podatku VAT usług medycznych jest istotnie złym rozwiązaniem biznesowym, na które podmioty taką działalność wykonujące nie mają żadnego wpływu. Zwolnienie z podatku VAT oznacza, z jednej strony, brak obowiązku naliczania podatku przy sprzedaży, ale jednocześnie brak prawa do jego odliczania od dokonywanych zakupów. Istota niedogodności polega na tym, że naliczany przy sprzedaży podatek VAT (podatek należny) obciąża w praktyce odbiorców, a nie sprzedawców, a podatek naliczany (możliwy do odliczenia przy zakupach) obniża koszty działalności przedsiębiorcy. Brak prawa do odliczania podatku przy zakupach nie oznacza, że podatek ten w całości finansuje świadczący usługi medyczne, po czym przerzuca go w formie ceny na pacjenta. Zgodnie z zasadą określoną w ustawie, w sytuacji braku ustawowego prawa do odliczenia podatku naliczonego, podatnik zwiększa o ten podatek koszty bieżącej działalności, przez co płaci odpowiednio mniejszy podatek dochodowy. Niemniej, saldo korzyści z tytułu podatku dochodowego i podatku VAT dla lekarzy jest niekorzystne. Unijna dyrektywa nie pozwala na opodatkowanie tych usług zerową stawką VAT,

co pozwoliłoby odliczyć podatek zapłacony przy zakupach¹⁰.

STAN OBOWIĄZUJĄCY DO KOŃCA 2010 ROKU

Ze zwolnienia z VAT do końca 2010 roku korzystały wszelkie usługi w zakresie ochrony zdrowia i opieki społecznej — Polska Klasyfikacja Wyrobów i Usług (PKWiU) ex 85, z wyłączeniem usług weterynaryjnych (PKWiU 85.2), bez względu na to, jaki podmiot świadczył te usługi. W grupie tych usług mieściły się:

- usługi świadczone przez szpitale (PKWiU 85.11);
- usługi medyczne świadczone przez przychodnie i praktyki lekarskie (PKWiU 85.12);
- usługi stomatologiczne (PKWiU 85.13);
- pozostałe usługi w zakresie ochrony zdrowia ludzkiego (PKWiU 85.14), w tym: usługi położnych, pielęgniarek, pogotowia ratunkowego, stacji sanitarno-epidemiologicznych, świadczone przez laboratoria medyczne, banki krwi, banki spermy i organów przeznaczonych do transplantacji, usługi w zakresie ochrony zdrowia ludzkiego w obiektach zapewniających pacjentom zakwaterowanie, innych niż szpitale, usługi świadczone przez fizykoterapeutów oraz usługi innych osób zajmujących się usługami paramedycznymi (łącznie z usługami homeopatycznymi i podobnymi).

Zawarte w ustawie sformułowania nie odnosiły się do usług medycznych przedmiotowo, lecz podmiotowo — „świadczone przez podmiot”. Tak więc mniej ważne, z punktu widzenia ustawy podatkowej, było to, jakie usługi się świadczyło, od tego, kto

Zwolnienie z podatku VAT oznacza również brak prawa do jego odliczania przy zakupach

⁸Jednak nie zwalnia to znacznej części z obowiązku posiadania kas fiskalnych, o czym będzie mowa w dalszej części artykułu.

⁹Ponieważ do końca 2010 roku wszystkie usługi w zakresie ochrony zdrowia ludzkiego korzystały ze zwolnienia, podatnik w bieżącym roku nadal może korzystać ze zwolnienia z VAT, gdyż jego obrót opodatkowany za ubiegły rok wyniósł 0 zł (o ile nie świadczył innych usług niż usługi z zakresu ochrony zdrowia i nie dokonywał dostaw towarów). Zwolnienie to przysługuje mu do chwili, gdy obrót niekorzystający ze zwolnienia przekroczy w bieżącym roku kwotę 150 000 zł.

¹⁰Stawka „0” jest jedną z obowiązujących stawek podatkowych i w pełni umożliwia odliczanie podatku od zakupów, czego nie daje zwolnienie z podatku VAT.

Wprowadzone do ustawy nowe pojęcia „usługi medyczne” i „usługi w zakresie opieki medycznej” powodują, że nie wszystkie usługi o charakterze medycznym są zwolnione z podatku VAT

takie usługi świadczył. Zatem w razie wątpliwości, czy dana usługa medyczna podlegała zwolnieniu z VAT, trzeba było sięgnąć do PKWiU i objaśnień do niej, a w szczególnie wątpliwych sytuacjach można było uzyskać opinię urzędu statystycznego.

STAN OBOWIĄZUJĄCY OD 2011 ROKU

Podatki pośrednie, do których zaliczany jest podatek od towarów i usług, podlegają harmonizacji na poziomie Unii Europejskiej. Podstawowe zasady odnoszące się do takich działań zakładają, że zasadnicze elementy konstruuje podatek są ujednocnione. Jednym z elementów, na które zwracano uwagę polskiemu ustawodawcy, był fakt, że przy interpretacji zakresu usług zwolnionych z podatku posługiwano się klasyfikacjami statystycznymi, często nieostrymi, interpretowanymi przez organy statystyki państwowej, a nie ustalanych przez samą ustawę oraz to, że katalog usług zwolnionych wynikał z załącznika do ustawy, a nie z niej samej. Wprowadzono zatem zmiany do ustawy i nowy kształt przepisów dotyczących zwolnienia z VAT usług medycznych jest podyktowany wymogami prawa wspólnotowego¹¹. Z tego też powodu przepisy ustawy wprowadzającej zmiany w, między innymi, opodatkowaniu usług medycznych, które weszły w życie z dniem 1 stycznia 2011 roku¹² uchylili załącznik nr 4 ustawy, zawierający wcześniej obowiązujący wykaz usług zwolnionych od podatku, a uregulowania dotyczące tematyki zwolnień zostały przeniesione do treści ustawy. Kolejną zmianą o charakterze formalnym było odstąpienie, w treści nowej ustawy, od identyfikacji usług medycznych za pomocą klasyfikacji statystycznych, okre-

ślając od tego momentu ich zakres, z wykorzystaniem treści przepisów prawa unijnego krajowego oraz orzecznictwa Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości. Niestety, jak często w takich wypadkach bywa, dokonana zmiana naruszyła istniejące do jej wprowadzenia pewne *status quo* w stosowaniu i interpretacji obowiązujących przepisów i jak każda zmiana wprowadziła swoisty zamęt interpretacyjny, niestety niewynikający tylko z potrzeby adaptacji do przepisów w okresie przejściowym, ale z powodów leżących również po stronie ustawodawcy. Jak wskazano wcześniej, obowiązującą zasadę klasyfikacji statystycznych zastąpiono formą opisową. Równocześnie zakres zwolnień w stosunku do usług ochrony zdrowia został zawężony.

Wprowadzono ogólne pojęcie „usług medycznych” oraz „usług w zakresie opieki medycznej”, wcześniej nieużywane. W chwili obecnej ustawa zawiera rozwiązania zwalniające z podatku VAT określane podmiotowo, które wyraźnie skierowane są do 2 grup podmiotów zgodnie ze schematem zawartym na rycinie 1.

Dla obydwu przepisów istnieje rozwiązanie wspólne. W przypadku usług w zakresie ochrony zdrowia w 2011 roku istotne jest zatem, kto taką usługę świadczy, a także jaki jest cel usługi¹³. Jeżeli pewnego rodzaju usługi nie będą służyły ratowaniu czy ochronie zdrowia, nie będą mogły korzystać ze zwolnienia z VAT. Analizę zapisu ustawy należy dokonać w oparciu o jego literalną wykładnię. Niestety wskazuje ona na to, że nie wszystkie usługi o powszechnie uznawanym charakterze medycznym są zwolnione z podatku, lecz jedynie te, które służą profilaktyce, zachowaniu, ratowaniu, przywracaniu i poprawie zdrowia

¹¹Zwolnienie zawarte aktualnie w art. 43 ust 1 pkt 18 ustawy o podatku od towarów i usług stanowi implementację do polskiego porządku prawnego przepisu art. 132 ust 1 lit b, Dyrektywy Unii Europejskiej 2006/112/WE z dnia 28 listopada 2006 roku w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej (Dz. Urz. UE L 347). Natomiast zwolnienie zawarte w art. 43 ust 1 pkt 19 ustawy o VAT jest odpowiednikiem art. 132 ust 1 lit c w/w Dyrektywy.

¹²Ustawa z dnia 29 października 2010 roku o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług, DzU Nr 226 poz. 1476.

¹³Usługi w zakresie ustawowym są zwolnione z opodatkowania, również gdy są wykonywane przez uczelnie medyczne.

oraz obejmują dostawę i świadczenie usług ściśle z tymi usługami związanymi. Zatem dyspozycja ustawowa jest nieostra, ma charakter opisowy i nie wskazuje źródła dalszej interpretacji i uściślenia. Taka opisowa kwalifikacja oraz obowiązujący brak odwołań do wcześniej stosowanych PKWiU powoduje istotne problemy. Mianowicie, kto ma dokonać oceny, na ile wykonywane czynności z zakresu ochrony zdrowia służą wymienionym powyżej celom. W praktyce może się okazać, że zdroworozsądkowe podejście do problemu nie wystarczy¹⁴. Zawężenie zakresu stosowania zwolnienia spowoduje, że niektóre specyficzne usługi medyczne zostaną objęte stawką 23%.

Przed przedstawieniem wybranych wyjątków od stosowania instytucji zwolnienia podatkowego należy odnieść się do regulacji w prawie wspólnotowym. Otóż należy uznać, że warunki zwolnienia określone przez polskiego ustawodawcę wykraczają poza postanowienia unijnej dyrektywy, która w art. 132 ust 1 lit. b) i c) bardzo ogólnie zwalnia z VAT opiekę szpitalną i medyczną wykonywaną przez określone podmioty, a także świadczenie opieki medycznej w ramach zawodów medycznych i paramedycznych¹⁵.

¹⁴Może to dotyczyć sytuacji, gdy na przykład organ podatkowy uzna, że poprawa zgryzu u pacjenta czy operacja plastyczna to luksus, za który należy zapłacić VAT według stawki podstawowej. Kwalifikacja wykonywanej czynności za pomocą PKWiU na nic się nie zda, gdyż nawet jeśli dana czynność sklasyfikowana będzie w PKWiU pod symbolem 86 „Usługi w zakresie opieki zdrowotnej”, nie przesądza to o wysokości stawki podatku lub prawa do korzystania ze zwolnienia z VAT. Istnieje zatem realna obawa, że o wysokości stosowanej stawki nie będzie decydował ani ustawodawca, ani nawet podatnik, lecz urzędnik dokonujący własnej, subiektywnej oceny.

¹⁵Artykuł 132. Państwa członkowskie zwalniają następujące transakcje:

- b) opiekę szpitalną i medyczną oraz ściśle z nimi związane czynności podejmowane przez podmioty prawa publicznego lub, na warunkach socjalnych porównywalnych do stosowanych w odniesieniu do instytucji prawa publicznego, przez szpitale, ośrodki medyczne i diagnostyczne oraz inne odpowiednio uznane placówki o podobnym charakterze;
- c) świadczenie opieki medycznej w ramach zawodów medycznych i paramedycznych, określonych przez zainteresowane państwo członkowskie;
- d) dostarczanie organów ludzkich, krwi i mleka ludzkiego;
- e) świadczenie usług przez techników dentystycznych w ramach wykonywania ich zawodu, jak również dostarczanie protez dentystycznych przez dentystów oraz techników dentystycznych.

¹⁶Ministerstwo Finansów stoi na stanowisku, że zdefiniowanie w przepisach art. 43 ust 1 pkt 18 ustawy o VAT zakresu zwolnienia poprzez zawężenie go wyłącznie do usług opieki medycznej służących profilaktyce, zachowaniu, ratowaniu, przywracaniu i poprawie zdrowia odpowiada co do zasady używanym przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej określeniom „postawienie diagnozy, udzielenie pomocy medycznej oraz, w zakresie w jakim jest to możliwe, leczenie chorób lub zaburzeń zdrowotnych. Uważa, że ponadto z orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wynika, że ze zwolnienia mogą korzystać również usługi medyczne realizowane w celach profilaktycznych (wyrok w sprawie Unterpertinger, C-212/01, pkt 40).

Przepisy odnoszące się do usług świadczonych przez podmioty gospodarcze

Zgodnie z art. 43 ust 1 pkt 18 znowelizowanej ustawy **zwolnione z VAT** są usługi w zakresie opieki medycznej, służące profilaktyce, zachowaniu, ratowaniu, przywracaniu i poprawie zdrowia oraz dostawa towarów i świadczenie usług **ściśle związane z tymi usługami — wykonywane przez zakłady opieki zdrowotnej**. Oraz świadczone na rzecz podmiotów leczniczych na terenie ich przedsiębiorstw, w których wykonywana jest działalność lecznicza

Przepisy odnoszące się do usług świadczonych przez osoby fizyczne

Zgodnie z art. 43 ust 1 pkt 19 znowelizowanej ustawy **zwolnione z VAT** są usługi w zakresie opieki medycznej, służące profilaktyce, zachowaniu, ratowaniu, przywracaniu i poprawie zdrowia świadczone przez:

- lekarzy i lekarzy dentystów
- pielęgniarki i położne
- osoby wykonujące inne zawody medyczne, o których mowa art. 2 ust 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej, tj. osoby, które na podstawie odrębnych przepisów uprawnione są do udzielania świadczeń zdrowotnych, oraz osoby legitymujące się nabyciem fachowych kwalifikacji do udzielania świadczeń zdrowotnych w określonym zakresie lub w określonej dziedzinie medycyny
- psychologów
- świadczenie usług przez techników dentystycznych w ramach wykonywania ich zawodu, jak również dostawę protez dentystycznych lub sztucznych zębów przez dentystów oraz techników dentystycznych

Źródło: Ustawa o podatku od towarów i usług

Rycina 1. Zakres podmiotowych zwolnień usług medycznych od podatku VAT

Ministerstwo Finansów nie widzi rozbieżności pomiędzy zapisem w dyrektywie a normą zawartą w polskiej ustawie¹⁶.

Warunki zwolnienia z podatku VAT w polskiej ustawie wykraczają poza postanowienia unijnej dyrektywy

Przepisy ustawy o VAT nie definiują pojęcia świadczenia zdrowotnego. Należy zatem korzystać z definicji zawartych w innych aktach prawnych

INSTYTUCJA ŚWIADCZENIA ZDROWOTNEGO

Ustawodawca nawiązuje w przepisie ustawowym do pojęcia świadczeń zdrowotnych, gdyż tylko takie usługi realizowane przez osoby uprawnione do świadczenia usług zdrowotnych mogą być zwolnione z podatku. Przepisy ustawy o VAT ani nie posługują się pojęciem świadczenia zdrowotnego¹⁷, ani też nie odsyłają w zakresie samego zdefiniowania usług opieki medycznej podlegających zwolnieniu do przepisów wyżej wymienionej ustawy o zakładach opieki zdrowotnej¹⁸.

Skoro ustawa nie wprowadza wprost własnej definicji, należy korzystać z definicji zawartych w innych aktach prawnych, w związku z czym można stwierdzić, że pojęcia „służące (...) zachowaniu, ratowaniu, przywracaniu i poprawie zdrowia” rzeczywiście odpowiadają tym zawartym w definicji świadczenia zdrowotnego (określonej w art. 3 ww. ustawy o zakładach opieki zdrowotnej). Stosownie do tego artykułu świadczeniem zdrowotnym są działania służące zachowaniu, ratowaniu, przywracaniu i poprawie zdrowia oraz inne działania medyczne wynikające z procesu leczenia lub przepisów odrębnych regulujących zasady ich wykonywania, w szczególności¹⁹ związane z:

- badaniem i poradą lekarską;
- leczeniem;
- badaniem i terapią psychologiczną;
- rehabilitacją leczniczą;
- opieką nad kobietą w ciąży i jej płodem, porodem, położeniem oraz nad noworodkiem;

- opieką nad zdrowym dzieckiem;
- badaniem diagnostycznym, w tym z analityką medyczną;
- pielęgnacją chorych;
- pielęgnacją niepełnosprawnych i opieką nad nimi;
- opieką paliatywno-hospicyjną;
- orzekaniem i opiniowaniem o stanie zdrowia;
- zapobieganiem powstawaniu urazów i chorób poprzez działania profilaktyczne oraz szczepienia ochronne;
- czynnościami technicznymi z zakresu protetyki i ortodoncji;
- czynnościami z zakresu zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze²⁰.

WĄTPLIWOŚCI CO DO ZAKRESU ZWOLNIENIA PODATKOWEGO

Znowelizowana ustawa o VAT z października 2010 roku tworzy warunki do różnej interpretacji ograniczonego przedmiotowo i podmiotowo zakresu zwolnienia z VAT usług opieki zdrowotnej, dotąd z VAT zwolnionych. Podstawowy problem polega na tym, że o ile do końca 2010 roku świadczeniodawcy korzystali z szerokiego zwolnienia przedmiotowego, opartego na klasyfikacji usług PKWiU, o tyle od 2011 roku podatnik każdorazowo musi samodzielnie określać, czy usługa medyczna spełnia wskazany w ustawie cel opieki medycznej, dający mu prawo do zwolnienia. Problemy z użytymi określeniami oraz nieukrywana opinia Ministerstwa Finansów, że nie wszystkie usłu-

¹⁷Pojęcie to definiuje ustawa z dnia 30 sierpnia 1991 roku o zakładach opieki zdrowotnej, DzU z 2007 r. Nr 14, poz. 89 z późn. zm.

¹⁸Pojęcie opieki medycznej zostało zdefiniowane w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, jako odnoszące się do świadczeń, które służą diagnozie, opiece oraz, w miarę możliwości, leczeniu chorób lub zaburzeń zdrowia (C-262/08, pkt 28). Jednak Trybunał podkreśla również w swoim orzecznictwie, że jeżeli „opieka medyczna” oraz „świadczenia opieki medycznej” powinny mieć cel terapeutyczny, to jednak niekoniecznie wynika z tego, że należy nadać terapeutycznemu celowi świadczenia szczególnie wąskie znaczenie” (C-262/08, pkt 29).

¹⁹Użycie sformułowania „w szczególności” oznacza, że przytoczony katalog usług nie jest zbiorem zamkniętym.

²⁰Zdaniem Ministerstwa Finansów, takie zdefiniowanie zakresu opieki medycznej podlegającej zwolnieniu odpowiada w szczególności używanym przez Trybunał Unii Europejskiej określeniom „postawienie diagnozy, udzielenie pomocy medycznej oraz, w zakresie w jakim jest to możliwe, leczenie chorób lub zaburzeń zdrowotnych”.

gi, które świadczą lekarze są zwolnione z podatku, stwarzają istotne ryzyko popełnienia pomyłki²¹.

Należy wskazać, że dla prowadzącego działalność gospodarczą lekarza nie jest istotnym problemem to, że dana usługa będzie opodatkowana (gdyż daje mu to prawo do odliczenia proporcjonalnego podatku VAT zapłaconego przy zakupach związanych ze sprzedażą opodatkowaną), lecz to, że może on sobie nie poradzić z prawidłowym rozpoznaniem takiej sytuacji, w której usługi będzie musiał opodatkować. Złe rozpoznanie powyższego narazić go może na istotne koszty związane z wyrównaniem niepobranego podatku oraz odpowiedzialność karną skarbową, na przykład, zapis ustawy stanowi, że dostawa towarów i świadczenie usług ściśle związanych z usługami zwolnionymi z VAT podlega zwolnieniu wyłącznie, gdy są one wykonywane przez **zakłady opieki zdrowotnej**. Podatnicy wykonujący wolne zawody medyczne, opisane w art. 43 ust 1 pkt 19 ustawy o VAT, powinni zatem stosować w stosunku do takiej dostawy towarów i świadczenia usług podstawową stawkę VAT. Firmy medyczne będą się spotkać z taką sytuacją, że część ich usług będzie ob-

jęta VAT, a część nadal zwolniona, na przykład laboratoria medyczne. Począwszy od 2011 roku część usług powinna być opodatkowana, ze względu na cel niezwiązany z profilaktyką, zachowaniem, ratowaniem, przywracaniem i poprawą zdrowia, na przykład usługi genetyczne, operacje plastyczne, sądowe. Nie ma możliwości pełnego tabelarycznego przedstawienia, jakie usługi powinny być od 2011 roku opodatkowane, a które nie. Należy pozostawić to ocenie samych podmiotów „usługi medyczne” prowadzących, które za każdym razem powinny rozpatrywać wykonywaną usługę w kontekście warunków zwolnienia z podatku lub ją opodatkowywać. Należy podkreślić, że również w innych krajach istniejące podobne rozwiązania w praktyce stwarzają problemy interpretacyjne²².

W tym miejscu można jedynie przedstawić oparte na interpretacjach wyjaśnienia dotyczące wybranych, istotnych rodzajów świadczeń medycznych, dla których zasada opodatkowania czy zwolnienia nie jest jednoznaczna:

- **opieka paliatywna** — świadczona przez zakłady opieki zdrowotnej (którymi są również hospicja — art. 2 ust 1 pkt 1 ustawy z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach

²¹Podatnicy mający wątpliwości co do zastosowania przepisów prawa podatkowego w ich indywidualnych sprawach, mogą występować z wnioskami o wydanie interpretacji indywidualnych. Zgodnie z art. 14b ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 roku Ordynacja podatkowa (t.j. DzU z 2005 r. Nr 8, poz. 60, z późn. zm.), minister właściwy do spraw finansów publicznych, na pisemny wniosek zainteresowanego, wydaje, w jego indywidualnej sprawie, pisemną interpretację przepisów prawa podatkowego (interpretację indywidualną).

²²Na przykład, według wyroków Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości **zwolnione z VAT** są:
 — analizy laboratoryjne, których celem jest poddanie pacjentów obserwacji i badaniom zapobiegawczym, które są wykonywane przez laboratoria będące podmiotami prawa prywatnego;
 — oddzielanie komórek chrząstek stawowych z materiału chrząstkowego pobranego od człowieka i później-
 sze ich pomnażanie w celu ponownego wszczepienia dla celów terapeutycznych;
 — pobieranie i badanie krwi oraz innych próbek ciała ludzkiego w celu ustalenia obecności bakterii i wirusów również na potrzeby pracodawców i ubezpieczycieli.

Natomiast opodatkowane są:

- czynności polegające na wysyłce zestawu do poboru krwi pępowinowej noworodka oraz na analizie i przetwarzaniu tej krwi, a także w odpowiednim przypadku, na konserwacji komórek macierzystych zawartych w tej krwi;
- przewóz organów i próbek pochodzących od ludzi do szpitali i laboratoriów, choć sama dostawa organów ludzkich, krwi i mleka ludzkiego jest zwolniona z VAT;
- usługi telefoniczne i wynajmowanie telewizorów osobom hospitalizowanym, jak również dostarczanie łóżek i posiłków towarzyszącym im osobom; inaczej może być tylko wówczas, gdy usługi te są konieczne do osiągnięcia celów terapeutycznych;
- badania genetyczne prowadzone wyłącznie w celu ustalenia pokrewieństwa;
- wydawanie zaświadczeń o stanie zdrowia dla celów uzyskania praw do renty;
- badania lekarskie w celu ustalenia zakresu szkód na osobie dla potrzeb ubezpieczenia;
- badania lekarskie w toku postępowania o błędy w sztuce.

Prawidłowe rozpoznanie różnicy między usługą medyczną zwolnioną z podatku a opodatkowaną jest trudne

”
**Kasy fiskalne
wprowadzone
w gabinetach lekarskich
w praktyce służą bardziej
kontroli obrotów dla
celów podatku
dochodowego niż
ewidencji podatku VAT**

opieki zdrowotnej — DzU z 2007 r. Nr 14, poz. 89, z późn. zm.), a także przez lekarzy, pielęgniarki, osoby wykonujące inne zawody medyczne oraz psychologów, jest zwolniona od podatku od towarów i usług, na podstawie ww. art. 43 ust 1 pkt 18 i 19 ustawy o podatku od towarów i usług²³;

- **zabiegi *in vitro*** — które związane są z procesem leczenia niepłodności, mieszczą się w zakresie zwolnienia, o którym mowa w art. 43 ust 1 pkt 18 oraz pkt 19 ustawy o podatku od towarów i usług, jeśli są wykonywane przez ZOZ lub przez osoby wykonujące zawody medyczne²⁴,
- **usługi rehabilitacji**, a także operacje plastyczne podlegają zwolnieniu od podatku od towarów i usług — **jeśli służą profilaktyce, zachowaniu, ratowaniu, przywracaniu lub poprawie zdrowia**²⁵ (i jeśli są wykonywane przez ZOZ-y lub przez lekarzy, pielęgniarki i osoby wykonujące inne zawody medyczne)²⁶. Usługi poprawiania urody, czyli operacje plastyczne, które nie służą wyżej wymienionym celom są opodatkowane — stawka 23%;
- **badania kliniczne** — celem badań klinicznych jest odkrycie lub potwierdzenie skutków działania badanych produktów leczniczych i ocena ich bezpieczeństwa. Badania te w istocie **nie mają na celu profilaktyki, zachowania, ratowania, przywracania i poprawy zdrowia**. Nie mogą zatem korzystać ze zwolnienia z VAT²⁷;
- **badania psychologiczne kierowców** — podobnie jak wyżej wymienione nie spełniają przesłanej zwolnienia z podatku VAT. Są zatem opodatkowane 23%;
- **pakiety medyczne** — zgodnie z art. 43 ust 1 pkt 19a ustawy o VAT, korzystają one

ze zwolnienia z VAT, niezależnie od tego, czy są przez pracodawcę finansowane w całości, czy w części. Powołany przepis wskazuje, że zwolnione z VAT jest świadczenie usług medycznych, jeżeli usługi te zostały nabyte przez podatnika we własnym imieniu, ale na rzecz osoby trzeciej, czyli na przykład na rzecz pracowników.

OBOWIĄZEK EWIDENCJONOWANIA SPRZEDAŻY PRZY UŻYCIU KAS FISKALNYCH

Od 1 maja 2011 roku ponad 150 tysięcy nowych przedsiębiorców objętych zostało obowiązkiem ewidencjonowania sprzedaży przy użyciu kas fiskalnych. Jedną z podstawowych grup podmiotów włączonych do tego obowiązku były gabinety lekarskie. Nałożenie tego obowiązku na tę grupę podmiotów posiada dość specyficzne uzasadnienie. Co do zasady, kasy rejestrujące służą do ewidencjonowania obrotów i kwot podatku należnego uzyskiwanych z tytułu sprzedaży towarów i świadczenia usług na rzecz osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej oraz rolników ryczałtowych. W zasadzie, formalnie Ministerstwo Finansów nie uzasadniało, dlaczego taki obowiązek w stosunku do lekarzy i innych podmiotów realizujących usługi medyczne wprowadza, gdyż nie pasuje to do ogólnej zasady wynikającej ze zwolnienia usług medycznych z podatku VAT. Powstaje więc pytanie, po co ewidencjonować przy użyciu dość drogich urządzeń i istotnego nakładu nowych obowiązków sprzedaż, która i tak w przeważającej części jest z tego podatku zwolniona? Niewątpliwie, powodem takiej decyzji było zobligowanie znacznej części gabinetów (szczególnie prywatnych) do „szczelnego” ewidencjono-

²³Odpowiedź podsekretarza stanu w Ministerstwie Finansów — z upoważnienia ministra — na interpelację nr 20328 w sprawie doprecyzowania zapisów znowelizowanej ustawy o podatku od towarów i usług w zakresie katalogu usług medycznych.

²⁴Tamże.

²⁵Na przykład korekta skrzywionej przegrody nosowej lub zmiążdżonego nosa po wypadku.

²⁶Tamże.

²⁷Interpretacja Dyrektora Izby Skarbowej w Bydgoszczy z dnia 21 marca 2011 roku znak ITPP1/44-16/11/DM.

wania wartości sprzedaży, ale nie dla celów podatku od towarów i usług, lecz podatku dochodowego. Nie wnikając w przyczyny i rzeczywistą potrzebę takiego rozwiązania, należy przedstawić podstawowe zasady jej realizacji.

W 2011 roku lista czynności podlegających zwolnieniu z obowiązku ewidencjonowania w kasach rejestrujących została znacznie ograniczona w porównaniu z wcześniej obowiązującą. W latach 2011–2012 zwolnieniu z ewidencjonowania nie podlega już sprzedaż między innymi usług w zakresie ochrony zdrowia i opieki społecznej. To oznacza obowiązek rozpoczęcia ewidencjonowania sprzedaży usług medycznych przez lekarzy przy użyciu kas fiskalnych. Dla lekarzy stosuje się takie same ogólne zasady, jak dla wszystkich podatników. A najważniejszą z nich jest stosowanie ewidencji przy użyciu kas wyłącznie w stosunku do sprzedaży wykonywanej na rzecz osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej (nie potwierdzone wystawianymi fakturami). To oznacza, że w przypadku gdy lekarz wykonuje w ramach działalności gospodarczej usługi wyłącznie na rzecz podmiotu niebędącego osobą fizyczną, na przykład NZOZ, nie musi ich ewidencjonować przy użyciu kasy fiskalnej, gdyż zdarzenie dokumentuje wystawioną fakturą VAT. Wartość tej sprzedaży nie podlega wliczeniu do limitu obrotów o którym mowa poniżej, dla celów zwolnienia podmiotowego. Powyższe dotyczy również sytuacji, gdy w ramach kontraktu z NZOZ usługi wykonuje się na rzecz osób fizycznych.

Wprowadzenie obowiązku stosowania kas fiskalnych przez lekarzy nie oznacza jednak, że lekarz prowadzący prywatną praktykę lekarską musiał zastosować kasę fiskalną już od 1 maja 2011 roku. Istnieje możliwość skorzystania ze zwolnienia podmiotowego ze względu na osiągnięte obroty. Lekarze

wprowadzają i stosują kasy fiskalne na takich samych zasadach, jak wszyscy inni podatnicy. Zwolnienia podmiotowe dotyczą dwóch sytuacji: podatników kontynuujących działalność w roku podatkowym i podatników, którzy taką działalność tym roku rozpoczęli.

■ Podatnicy kontynuujący działalność

Podatnicy, których obroty na rzecz osób fizycznych nie przekroczyły w poprzednim roku kwoty 40 000 zł²⁸ zwolnieni są z obowiązku ewidencjonowania w okresie do 31 grudnia 2012 roku, **jeżeli wcześniej nie powstał wobec nich obowiązek ewidencjonowania**. Zwolnienie to jednak traci moc po upływie dwóch miesięcy, licząc od pierwszego dnia miesiąca następującego po miesiącu, w którym nastąpiło w ciągu roku podatkowego przekroczenie kwoty obrotów w wysokości 40 000 zł z działalności, o której mowa w art. 111 ust 1 ustawy o VAT (§ 3 ust 1 pkt 2 i ust 6). To oznacza, że jeśli z jakiegoś powodu podatnik już wcześniej prowadził ewidencję przy zastosowaniu kasy fiskalnej, również w tym roku powinien to kontynuować.

Przykład 1

Lekarz prowadzi prywatny gabinet lekarski. W poprzednich latach zwolniony był ze stosowania kasy rejestrującej ze względu na zwolnienie usług medycznych z podatku. Za 2010 roku uzyskał obroty ze sprzedaży dla osób fizycznych w wysokości 38 500 zł, co pozwoliło mu na korzystanie ze zwolnienia z ewidencjonowania po 1 stycznia 2011 roku. W bieżącym roku podatnik rozszerzył działalność, co spowodowało wzrost obrotów. Przyjmijmy, że dnia 11 maja 2011 roku obroty (narastająco od początku roku) przekroczyły kwotę 40 000 zł. W związku z tym podatnik utraci prawo do zwolnienia i bę-

W praktyce zdecydowana część gabinetów lekarskich nie musi ewidencjonować obrotów przy użyciu kas fiskalnych

²⁸Do wyliczenia kwoty zwalniającej z obowiązku stosowania kasy fiskalnej należy przyjąć obroty netto, czyli bez podatku VAT.

**Wyliczenia kwoty
zobowiązującej do
zastosowania kasy
fiskalnej dokonuje się
szacunkowo na
podstawie posiadanych
dokumentów**

dzie obowiązany rozpocząć ewidencjonowanie za pomocą kasy rejestrującej od dnia 1 sierpnia 2011 roku.

■ **Podatnicy rozpoczynający działalność w roku podatkowym**

Podatnicy rozpoczynający sprzedaż w danym roku podatkowym zwolnieni są z obowiązku ewidencjonowania do dnia przekroczenia w 2011 lub 2012 roku kwoty obrotów w wysokości 20 000 zł z działalności, o której mowa w art. 111 ust 1 ustawy o VAT. W odróżnieniu zatem od podmiotów kontynuujących działalność — podatnicy rozpoczynający działalność w trakcie roku nie mogą korzystać z dwumiesięcznego okresu karencji.

Przykład 2

Lekarz otworzył prywatny gabinet lekarski w dniu 15 stycznia 2011 roku. Liczone narastająco obroty ze sprzedaży na rzecz osób fizycznych osiągnęły 18 kwietnia 2011 roku wartość 20 005 zł. W związku z tym podatnik utracił prawo do zwolnienia i musi rozpocząć ewidencjonowanie obrotów w kasie rejestrującej już od 9 kwietnia 2011 roku.

Wyliczenie kwoty zobowiązującej do rozpoczęcia ewidencjonowania przy użyciu kas fiskalnych może być bardzo proste, na przykład w przypadku prowadzenia podatkowej księgi przychodów i rozchodów (wynika wprost z zapisów), jak i trudniejsze w sytuacji, gdy lekarz opodatkowany był w formie karty podatkowej²⁹.

Ustalenia tej kwoty podatnik może dokonać szacunkowo, opierając się na wystawionych rachunkach i ewentualnych innych dokumentach będących w jego posiadaniu.

Podmiotom świadczącym usługi medyczne i rozpoczynającym ewidencjonowanie sprzedaży przy użyciu kas fiskalnych przysługuje, podobnie jak wszystkim innym podatnikom, na mocy art. 111 ust 4 ustawy o VAT, prawo do odliczenia od tego podatku kwoty wydatkowanej na zakup każdej z kas rejestrujących zgłoszonych na dzień rozpoczęcia (powstania obowiązku) ewidencjonowania, w wysokości 90% jej ceny zakupu (bez podatku), nie więcej jednak niż 700 zł. Zwrot w tym wypadku będzie bezpośredni, mimo tego, że nie może być on potrącony z podatku (usługi zwolnione).

²⁹Podatnicy opłacający podatek w formie karty podatkowej są zwolnieni z obowiązku prowadzenia ksiąg, składania deklaracji, zeznań podatkowych, wpłacania zaliczek na podatek dochodowy. Podatnicy ci mają jedynie obowiązek prowadzenia ewidencji zatrudnienia oraz kart przychodów pracowników i wydawania na żądanie klientów rachunków (faktur, jeśli podatnik jest czynnym podatnikiem VAT) stwierdzających sprzedaż towaru lub wykonanie usługi. W związku z tym, lekarze tak opodatkowani nie posiadają dokumentacji określającej wielkość obrotów w roku poprzednim.